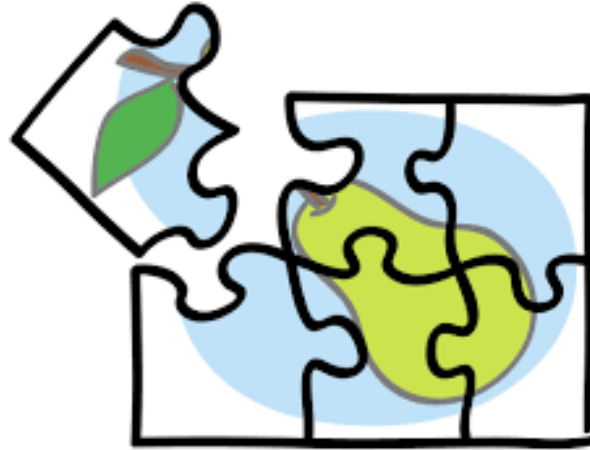

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

השלם החסר

תוכנית לקידום שפה ואוריינות לכיתות ג-ו
המבוססת על השלמת מילים בטקסט מידעי
(קלויז)

מי החיה הגבוהה ביותר בעולם

פיתוח התוכנית והובלתה

ד"ר לימור קולן, מנהלת תחום דעת עברית בגיל הרך וביסודי
ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות
הפדגוגית – אגף שפות

עריכה מדעית: ד"ר רקפת דנאי, ממונה חומרי למידה מדעי הטבע, המזכירות הפדגוגית
ייעוץ אקדמי ועריכת לשון: ד"ר אנה ענבר, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית
ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

שותפות לכתיבה:

יפעת פרידמן, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף
שפות
אילנית אברהם, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית –
אגף שפות

תשפ"ה 2025

מי החיה הגבוהה ביותר בעולם

תוכן עניינים

מבוא	3
הטקסט: מי החיה הגבוהה ביותר בעולם?	4
מאפייני הטקסט	4
הצעות לפעילות מטרימה	4
חקירת לשון	5
ניתוח המילים המושמטות בטקסט ושיקולים דידקטיים בהשלמתן	5
טקסטים לתלמיד בכתוב מנוקד ובכתיב מלא חסר ניקוד	9

מבוא

לפניכם פעילות מתוך תוכנית ההוראה "השלם החסר" שמטרתה לפתח כישורי הקריאה של התלמידים תוך התמקדות בהבנת הנקרא והעשרת הידע הלשוני. בתוכנית נכללו **טקסטים למטרות מסירת מידע, הסבר ותיאור ולמטרות הנחיה והפעלה**. הטקסטים שנבחרו מעוררי עניין וסקרנות, מרחיבי דעת ועשויים לתרום לחוויית קריאה מהנה ולעידוד קריאה.

תוכנית ההוראה המוצעת מיועדת לתלמידים בכיתות ג-ו שרכשו את הקריאה, אך זקוקים לתוכנית התערבות לצורך קידום הבנת הנקרא. התוכנית מקדמת באופן ישיר את בסיסי הידע והמיומנויות הנחוצות להבנת הנקרא – ידע לשוני וידע עולם, מיומנויות קריאה בדגש על קריאה מנוטרת הבנה. התוכנית מתאימה להוראה בכיתה ולהוראה בקבוצה קטנה. אפשר לקרוא בהרחבה על תוכנית ההוראה "השלם החסר" [במדריך למורה](#). במדריך למורה תוכלו למצוא:

- ❖ הסבר על הכלי הדידקטי המבוסס על השלמת מילים בטקסט, על המרכיבים והמאפיינים שלו;
- ❖ מטרות התוכנית והעקרונות העומדים בבסיסה;
- ❖ מודל הוראה הכולל את מהלכי ההוראה, דגשים ושיקולים דידקטיים ופסיכודגוגיים בתכנון שיעור המבוסס על כלי דידקטי זה.

הטקסט: מי החיה הגבוהה ביותר בעולם?

הג'ירפה היא החיה היבשתית הגבוהה בעולם ובעלת הצוואר הארוך ביותר. בראשה מצויות בליטות הדומות לקרניים. יש לה רגליים ארוכות ושתי עיניה גדולות ובולטות. היא בעלת כתמים גדולים בצבע חום. הצבע עוזר לה להסתתר מפני אויבים. הג'ירפה רצה מהר, וכך היא מצליחה להימלט מאויביה. הג'ירפה אוכלת עלים ועשב, וכדי להגיע עם פיה אל העשב היא נאלצת לפשק את רגליה הקדמיות עד שראשה נוגע באדמה. היא עושה זאת גם כדי לשתות. הודות לצווארה הארוך יכולה הג'ירפה להגיע אל העלים שעל הענפים הגבוהים, ענפים שבעלי-חיים אחרים אינם יכולים להגיע אליהם.

מאפייני הטקסט

- בטקסט 92 מילים (כולל כותרת).
- הטקסט פותח בשאלה מסקרנת בכותרת.
- הטקסט עוסק בידע עולם מוכר וקרוב לעולמם של התלמידים ועשוי להוסיף ולהרחיב אותו.
- הטקסט כתוב במשלב לשוני בינוני, והוא מכיל צורות רבות עם כינוי חבור לשייכות ומילים העשויות להיות לא מוכרות, למשל, "להימלט", "נאלצת", "לפשק".

הצעות לפעילות מטרימה

1. נקרא את הכותרת וננסה להשיב על השאלה.
2. נתבונן בתמונה ונבדוק את גובהה של הג'ירפה ביחס לעצים.
3. נשאל את התלמידים אם הם ראו ג'ירפה במציאות? האם יכלו להתקרב אליה? עד כמה היא נראתה להם גבוהה ביחס לעצמם?

חקירת לשון

החקר מתרחש במהלך הקריאה ואחריה.

הצעות להוראה אפשר למצוא ביחידת ההוראה "[מעניין לדעת!](#)". ביחידה זו מקבץ של שלושה תרגילים להשלמת מילים בטקסט, והם מלווים בהצעות לפעילויות המתמקדות בחקר הלשון.

ניתוח המילים המושמטות בטקסט ושיקולים דידקטיים בהשלמתן

1. הג'ירפה היא החיה היבשתית **הגבוהה** בעולם ובעלת הצוואר **הארוך** ביותר.

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע **ה'.** אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- לפני המילה המושמטת מופיע הצירוף "החיה היבשתית" המגדיר את הג'ירפה, ואחריו התיאור "בעולם". על כן המילה החסרה היא שם תואר הנוסף על שם התואר "יבשתית" שגם הוא מתאר את המילה "החיה". [שיקול תחבירי וסמנטי]
- נדרשת התאמה במין ובמספר לשם העצם "החיה", כלומר המילה החסרה היא ממין נקבה ובצורת יחיד [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, אפשר להסתייע בכותרת (מי החיה **הגבוהה** ביותר בעולם?) או בידע העולם. [שיקול סמנטי]

2. הג'ירפה היא החיה היבשתית **הגבוהה** בעולם ובעלת הצוואר **הארוך** ביותר.

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע **ה'.** אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- לפני המילה המושמטת מופיע הצירוף "הצוואר" (יידוע + שם עצם). המילה החסרה אמורה לתאר את שם העצם "צוואר", ועל כן היא אמורה להיות שם תואר. [שיקול תחבירי]

- נדרשת התאמה במין ובמספר לשם העצם "צוואר", כלומר המילה החסרה היא ממין זכר ובצורת יחיד [שיקול תחבירי]

- מבחינה סמנטית, אפשר להסתייע בהקשר הלשוני, בידע עולם ובתמונה. [שיקול של הקשר/ידע עולם]. כל שם תואר המתייחס לגודל הצוואר יכול להתקבל, למשל "ארוך", "גבוה", "גדול", "ענק". עם זאת, המילה המדויקת ביותר בהקשר הזה היא "ארוך".

3. יש לה רגליים **ארוכות** ושתי עיניה גדולות ובולטות.

- המילה המושמטת באה אחרי שם העצם "רגליים". סביר כי במקום הזה במשפט יופיע שם תואר המתאר את המילה "רגליים". תמיכה נוספת לכך היא בהמשך המשפט שגם בו מתוארים חלקי הגוף של הג'ירפה. [שיקול תחבירי ושיקול של הקשר]

- נדרשת התאמה במין ובמספר לשם העצם "רגליים", על כן המילה החסרה אמורה להיות ממין נקבה ובצורת רבים [שיקול תחבירי]

- מבחינה סמנטית, כל שם תואר המתאר את הרגליים של הג'ירפה יכול להתקבל, למשל "ארוכות", "דקות", "רזות". [שיקול סמנטי]. השלמה זו נשענת על ידע קודם או על התבוננות בתמונה.

4. הצבע עוזר לה להסתתר מפני **אויבים**.

- המילה המושמטת מופיעה אחרי מילת היחס "מפני". אחרי מילות יחס יבוא שם עצם, ולכן המילה המושמטת היא שם עצם. [שיקול תחבירי]

- מבחינה סמנטית, שם העצם המושמט יכול לסמן כל מי שעלול לאיים על הג'ירפה. למשל "אויבים", "טורפים", "ציידיים".

5. הג'ירפה רצה מהר, וכך היא מצליחה **להימלט** מאויביה.

- המילה המושמטת היא אחרי הפועל "מצליחה". אחרי הפועל "מצליחה" אמור להופיע שם פועל (מצליח/ה לפעול, מצליח/ה לקרוא, מצליח/ה לכתוב). [שיקול תחבירי]

- אחרי המילה המושמטת יש צירוף יחס "מאויביה" הכולל את מילת היחס "מ". על כן שם הפועל החסר חייב להיות כזה המצריך את מילת היחס "מ". [שיקול תחבירי]

- מבחינה סמנטית, יש לשים לב שהג'ירפה מצליחה דבר מה בזכות הריצה המהירה (החלק הראשון של המשפט). בהתבסס על ההקשר הלשוני והמגבלה התחבירית שלפיה רק שם פועל המצריך את מילת היחס "מ-" יכול להתאים – אפשר להשלים את המילה החסרה באמצעות מילים כגון "להימלט (מ-)", "לברוח (מ-)" וכו'.

6. הג'ירפה אוכלת עלים ועשב, וכדי להגיע עם פיה אל העשב היא נאלצת לפשק את **רגליה**

הקדמיות עד שראשה נוגע באדמה.

- המילה החסרה מופיעה אחרי מילת היחס "את". אחרי מילות יחס יבוא שם עצם, ולכן המילה המושמטת היא שם עצם. [שיקול תחבירי]
- יתרה מזאת, אחרי מילת היחס "את" יבוא שם עצם מיוחד. ולכן המילה המושמטת היא שם עצם מיוחד. שתי אפשרויות יכולות להתקבל: (א) המילה "רגליים" מיוחדת באמצעות התווית "ה-" **הרגליים**, או (ב) המילה "רגליים" מיוחדת באמצעות כינוי שייכות **רגליה**, כלומר הרגליים שלה=של הג'ירפה. [שיקול תחבירי וסמנטי]
- אחרי המילה המושמטת מופיע שם התואר "קדמיות". מכיוון שנדרשת התאמה במין ובמספר בין שם העצם לשם התואר המתאר אותו, המילה המושמטת היא ממין נקבה ובצורת רבות [שיקול תחבירי]
- הפועל המצריך את המילת היחס "את" הוא "לפשק". פועל זה מציין פתיחת רווח בין רגליים, כלומר לצד פועל זה יכולה לבוא רק מילה זו (צירוף שהוא "קולוקציה" קשר רווח של מילה מסוימת עם מילים אחרות השגור בדיבור, כגון: מעבר חצייה). [שיקול סמנטי]

7. הודות ל**צווארה** הארוך יכולה הג'ירפה להגיע אל העלים שעל הענפים הגבוהים...

- המילה החסרה מופיעה אחרי מילת היחס "הודות ל-". אחרי מילות יחס יבוא שם עצם, ולכן המילה המושמטת היא שם עצם. [שיקול תחבירי]
- אחרי המילה המושמטת מופיע שם התואר "ארוך" בצירוף תווית היידוע "ה-" האמור לתאר את המילה המושמטת. נדרשת התאמה במין, במספר וביידוע בין שם העצם לשם התואר. על כן המילה המושמטת היא שם עצם מיוחד ממין זכר ובצורת יחיד. [שיקול תחבירי]

- התוכן הסמנטי של המילה מסתמך על ההקשר הלשוני - מדובר במילה "צוואר" או "צווארה" (הצוואר של הג'ירפה). ההשלמה נשענת גם על המידע שהופיע בתחילת הטקסט בנוגע לצווארה הארוך של הג'ירפה. [שיקול של הקשר]

8. הודות לצווארה הארוך יכולה הג'ירפה להגיע אל העלים שעל הענפים הגבוהים...

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע ה'. אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- לפני המילה המושמטת מופיע הצירוף "הענפים" (יידוע + שם עצם). המילה החסרה אמורה לתאר את שם העצם "ענפים", ועל כן היא אמורה להיות שם תואר. [שיקול תחבירי]
- נדרשת התאמה במין ובמספר לשם העצם "ענפים", כלומר המילה החסרה היא ממין זכר ובצורת רבים [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, אפשר להסתייע בהקשר הלשוני ובתהליך של הסקת מסקנות. מה מאפשר לג'ירפה צווארה הארוך? השלמה בשם תואר אחר שאינו קשור לגובה הענפים, למשל "הטעימים", "הירוקים" אינה נשענת על ההקשר המלא בטקסט. [שיקול של הקשר]

9. ...ענפים שבעלי-חיים אחרים אינם יכולים להגיע אליהם.

- המילה המושמטת באה אחרי הצירוף "בעלי-חיים". סביר כי במקום הזה במשפט יופיע שם תואר המתאר את הצירוף "בעלי-חיים". [שיקול תחבירי]
- נדרשת התאמה במין ובמספר לגרעין הצירוף "בעלי-חיים", על כן המילה החסרה אמורה להיות ממין זכר ובצורת רבים [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, יש להסיק שמדובר בניגוד בין הג'ירפה לבעלי-החיים האחרים. לג'ירפה יש צוואר ארוך, ואילו לבעלי-חיים אחרים אין. ג'ירפה יכולה להגיע לענפים הגבוהים – בעלי-חיים אחרים – לא. [שיקול סמנטי/לוגי] על כן אפשר להשלים את המילה החסרה באמצעות שם תואר כללי המציין שוני "אחרים" או באמצעות שמות תואר מפורשים כגון "קטנים", "נמוכים" וכו'.

מי החיה הגבוהה ביותר בעולם?

הג'ירפה היא החיה היבשטית ה _____ בעולם ובעלת הצוואר ה _____ ביותר. בראשה מצויות בליטות הדומות לקרניים. יש לה רגלים _____ ושתי עיניה גדולות ובלטות. היא בעלת כתמים גדולים בצבע חום. הצבע עוזר לה להסתתר מפני _____.

הג'ירפה רצה מהר, וכך היא מצליחה _____ מאויביה.

הג'ירפה אוכלת עלים ועשב, וכדי להגיע עם פיה אל העשב היא נאלצת לפשק את _____ הקדמיות עד שראשה נוגע באדמה. היא עושה זאת גם כדי לשתות. הודות ל _____ הארוך יכולה הג'ירפה להגיע אל העלים שעל הענפים ה _____, ענפים שבעלי-חיים _____ אינם יכולים להגיע אליהם.

מי החיה הגבוהה ביותר בעולם?

הג'ירפה היא החיה היבשתית ה_____ בעולם ובעלת הצוואר ה_____ ביותר. בראשה מצויות בליטות הדומות לקרניים. יש לה רגליים _____ ושתי עיניה גדולות ובולטות. היא בעלת כתמים גדולים בצבע חום. הצבע עוזר לה להסתתר מפני _____.

הג'ירפה רצה מהר, וכך היא מצליחה _____ מאויביה.

הג'ירפה אוכלת עלים ועשב, וכדי להגיע עם פיה אל העשב היא נאלצת לפשק את _____ הקדמיות עד שראשה נוגע באדמה. היא עושה זאת גם כדי לשתות. הודות ל_____ הארוך יכולה הג'ירפה להגיע אל העלים שעל הענפים ה_____, ענפים שבעלי־חיים _____ אינם יכולים להגיע אליהם.

